

OMEGA

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 14ης Οκτωβρίου 2004*

Στην υπόθεση C-36/02,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, υποβληθείσα από το Bundesverwaltungsgericht (Γερμανία), με διάταξη της 24ης Οκτωβρίου 2001, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Φεβρουαρίου 2002, στο πλαίσιο της δίκης

Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH

κατά

Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, A. Rosas (εισηγητή), R. Silva de Lapuerta, K. Lenaerts και S. von Bahr, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γενική εισαγγελέας: C. Stix-Hackl

γραμματέας: M.-F. Contet, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 4ης Φεβρουαρίου 2004,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH, εκπροσωπούμενη από τον P. Tuxhorn, Rechtsanwalt,
- η Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn, εκπροσωπούμενη από τον F. Montag, Rechtsanwalt,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον W.-D. Plessing,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τις M. Πατακιά και C. Schmidt,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 18ης Μαρτίου 2004,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 49 ΕΚ έως 55 ΕΚ, περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, και των άρθρων 28 ΕΚ έως 30 ΕΚ περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο αναιρέσεως (Revision) που άσκησε ενώπιον του Bundesverwaltungsgericht η εταιρία Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH (στο εξής: Omega), στο πλαίσιο της οποίας η εν λόγω εταιρία αμφισβήτησε τη συμφωνία με το κοινοτικό δίκαιο απαγορευτικής αποφάσεως που έλαβε εις βάρος της η Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn (στο εξής: η αρμόδια για τη δημόσια ασφάλεια αρχή της Βόννης) στις 14 Σεπτεμβρίου 1994.

Τα πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία στην κύρια δίκη και το προδικαστικό ερώτημα

- 3 Η Omega, η οποία είναι εταιρία γερμανικού δικαίου, εκμεταλλευόταν στη Βόννη (Γερμανία), από 1ης Αυγούστου 1994, εγκατάσταση καλούμενη «ακτινοδρόμιο», χρησιμοποιούμενη συνήθως για τη διεξαγωγή «αθλημάτων με ακτίνες laser». Η εκμετάλλευση αυτής της εγκαταστάσεως συνεχίστηκε και μετά τη 14η Σεπτεμβρίου 1994, καθόσον, με διάταξη του Verwaltungsgericht Köln (Γερμανία) της 18ης Νοεμβρίου 1994, επετράπη στην Omega να συνεχίσει προσωρινώς την εκμετάλλευση. Ο χρησιμοποιούμενος στις εγκαταστάσεις της Omega εξοπλισμός, ο οποίος περιελάμβανε, μεταξύ άλλων, συσκευές σκοπεύσεως με ακτίνες laser, όμοιες με πολυβόλα, καθώς και αισθητήρες ακτίνων τοποθετημένους είτε σε διαδρόμους σκοπεύσεως είτε επί των ειδικών γιλέκων που έφεραν οι παίκτες, προήλθε αρχικώς

από παίγνιο για παιδιά το οποίο κυκλοφορούσε ελεύθερα στο εμπόριο. Επειδή ο εξοπλισμός αυτός αποδείχθηκε τεχνικώς ανεπαρκής, η Omega, από μιας μη προσδιοριζόμενης ημερομηνίας, μεταγενέστερης όμως της 2ας Δεκεμβρίου 1994, άρχισε να χρησιμοποιεί τον εξοπλισμό που της προμήθευσε η βρετανική εταιρία Pulsar International Ltd (μεταγενεστέρως υπό την επωνυμία Pulsar Advanced Games Systems Ltd, στο εξής: Pulsar). Πάντως, σύμβαση αδείας εκμεταλλεύσεως με την Pulsar συνήφθη μόλις στις 29 Μαΐου 1997.

- 4 Ήδη πριν από την έναρξη της δημόσιας λειτουργίας του «ακτινοδρόμιου», μερίδα του πληθυσμού είχε εκδηλώσει την αντίθεσή της στην υλοποίηση αυτού του σχεδίου. Στις αρχές του έτους 1994, η αρμόδια για τη δημόσια ασφάλεια αρχή της Βόννης ζήτησε από την Omega να της υποβάλει λεπτομερή περιγραφή του τρόπου διεξαγωγής του παιχνιδιού στο εν λόγω «ακτινοδρόμιο», με επιστολή της δε της 22ας Φεβρουαρίου 1994, την ενημέρωσε περί της προθέσεώς της να εκδώσει απαγορευτική απόφαση σε περίπτωση διεξαγωγής «παιχνιδιού με εικονικούς φόνους». Η Omega απάντησε, στις 18 Μαρτίου 1994, ότι επρόκειτο απλώς για στόχευση σταθερών αισθητήρων εγκατεστημένων σε διαδρόμους σκοπεύσεως.
- 5 Μετά τη διαπίστωση ότι τα παίγνια που διεξήγοντο στο «ακτινοδρόμιο» αποσκοπούσαν επίσης στη στόχευση αισθητήρων προσαρμοσμένων σε γιλέκα που έφεραν οι παίκτες, η αρμόδια για τη δημόσια ασφάλεια αρχή της Βόννης εξέδωσε, στις 14 Σεπτεμβρίου 1994, απευθυνόμενη στην Omega απόφαση με την οποία της απαγόρευε «να επιτρέπει ή να ανέχεται [...] εντός των εγκαταστάσεών τους τη διεξαγωγή παιχνιδιών που έχουν ως αντικείμενο τη βολή κατά ανθρωπίνων στόχων μέσω ακτίνων laser ή άλλων τεχνικών εγκαταστάσεων (π.χ. υπέρυθρων ακτίνων), δηλαδή, τη διάπραξη, μέσω της καταγραφής των βολών που επιτυγχάνουν τον στόχο τους, “εικονικών φόνων στο πλαίσιο παιχνιδιού”», υπό την απειλή επιβολής προστίμου ύψους 10 000 γερμανικών μάρκων (DEM) για κάθε παίγνιο πραγματοποιούμενο κατά παράβαση της απαγορευτικής αυτής αποφάσεως.
- 6 Η εν λόγω απαγορευτική απόφαση εκδόθηκε βάσει της εξουσιοδοτήσεως που παρέχει το άρθρο 14, παράγραφος 1, του Ordnungsbehördengesetz Nordrhein-Westfalen (νόμου περί των αρμοδίων για τη δημόσια ασφάλεια αρχών στη Βόρεια Ρηνανία- Βεστφαλία, στο εξής: OBG NW), το οποίο ορίζει τα ακόλουθα:

«Οι αρμόδιες για τη δημόσια ασφάλεια αρχές δύνανται να λαμβάνουν τα απαιτούμενα μέτρα προς αποτροπή, σε ειδικές περιπτώσεις, κινδύνου απειλούντος τη δημόσια ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη.»

- 7 Κατά την απαγορευτική απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, τα διεξαγόμενα στις εγκαταστάσεις της Omega παίγνια συνιστούσαν κίνδυνο για τη δημόσια τάξη, καθόσον οι προσομοιώσεις φόνων και οι κατά συνέπεια εξοικείωση με τη βία αντιβαίνουν προς τις κρατούσες στην κοινή γνώμη θεμελιώδεις αξίες.
- 8 Η διοικητική ένσταση που άσκησε η Omega κατά της αποφάσεως αυτής απορρίφθηκε από την Bezirksregierung Köln (τοπική διοικητική αρχή της Κολωνίας) στις 6 Νοεμβρίου 1995. Με απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 1998, το Verwaltungsgericht Köln απέρριψε την ασκηθείσα ένδικη προσφυγή. Η ασκηθείσα από την Omega έφεση απορρίφθηκε επίσης, στις 27 Σεπτεμβρίου 2000, από το Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen (Γερμανία).
- 9 Στη συνέχεια, η Omega άσκησε αναίρεση (Revision) ενώπιον του Bundesverwaltungsgericht. Προς στήριξη της αναιρέσεώς της προβάλλει, μεταξύ πολλών άλλων λόγων, την προσβολή του κοινοτικού δικαίου που συνιστά η επίμαχη απόφαση, ιδίως την προσβολή της απορρέουσας από το άρθρο 49 ΕΚ ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, δεδομένου ότι στο «ακτινοδρόμιό» της επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί εξοπλισμός και τεχνογνωσία της βρετανικής εταιρίας Pulsar.
- 10 Κατά το Bundesverwaltungsgericht, εφαρμοζομένης της εθνικής νομοθεσίας, η ασκηθείσα από την Omega αναίρεση (Revision) πρέπει να απορριφθεί. Διατηρεί, πάντως, αμφιβολίες ως προς το αν η λύση αυτή είναι σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο, ιδίως με τα άρθρα 49 ΕΚ έως 55 ΕΚ περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και με τα άρθρα 28 ΕΚ έως 30 ΕΚ περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.

- 11 Κατά το αιτούν δικαστήριο, ορθώς το Oberverwaltungsgericht κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εμπορική εκμετάλλευση ενός «παιγνίου εικονικών φόνων» στο «ακτινοδρόμιο» της Omega συνιστούσε προσβολή της κατά άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του γερμανικού Θεμελιώδους Νόμου έννοιας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.
- 12 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η ανθρώπινη αξιοπρέπεια αποτελεί συνταγματική αρχή δυνάμενη να θιγεί είτε σε περίπτωση απάνθρωπης μεταχείρισης του αντιπάλου, πράγμα που δεν συμβαίνει εν προκειμένω, είτε με την πρόκληση ή την εμπέδωση στον παίκτη συμπεριφοράς περιφρονητικής του θεμελιώδους δικαιώματος παντός ατόμου για αναγνώριση και σεβασμό, όπως εν προκειμένω συμβαίνει με την εικονική αναπαράσταση βιαίων πράξεων για λόγους παιδιάς. Μια πρωταρχική συνταγματική αξία όπως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια δεν πρέπει να αγνοείται στο πλαίσιο ενός ψυχαγωγικού παιγνίου. Τα θεμελιώδη δικαιώματα που επικαλείται η Omega δεν μεταβάλλουν αυτή την εκτίμηση από απόψεως εθνικού δικαίου.
- 13 Όσον αφορά την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, το αιτούν δικαστήριο είναι της γνώμης ότι η επίμαχη απόφαση θίγει την απορρέουσα από το άρθρο 49 ΕΚ αρχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Πράγματι, η Omega συνήψε σύμβαση περί παροχής αδειάς εκμεταλλεύσεως με βρετανική εταιρία, η οποία δεν έχει πλέον τη δυνατότητα παροχής υπηρεσιών προς τον Γερμανό πελάτη της, ενώ παρέχει παρόμοιες υπηρεσίες στο κράτος μέλος της έδρας της. Πρέπει, επίσης, να εξεταστεί η περίπτωση παραβιάσεως της κατά το άρθρο 28 ΕΚ αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, καθόσον η Omega προτίθεται να αγοράσει στο Ηνωμένο Βασίλειο είδη εξοπλισμού για το «ακτινοδρόμιο» της, ιδίως συσκευές σκοπεύσεως με ακτίνες laser.
- 14 Το αιτούν δικαστήριο είναι της γνώμης ότι η υπόθεση της κύριας δίκης παρέχει την ευκαιρία περαιτέρω διευκρίνισης των προϋποθέσεων υπό τις οποίες το κοινοτικό δίκαιο εξαρτά τον περιορισμό της παροχής ορισμένων υπηρεσιών ή της εισαγωγής ορισμένων εμπορευμάτων. Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα κωλύματα στην ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών που απορρέουν από εθνικά μέτρα αδιακρίτως εφαρμοζόμενα μπορούν να γίνουν ανεκτά μόνον αν τα μέτρα αυτά δικαιολογούνται για επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, αν δύνανται να διασφαλίσουν την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκουν και αν δεν βαίνουν πέραν του μέτρου που είναι αναγκαίο για την

επίτευξη αυτού του σκοπού. Δεν έχει σημασία, προς εκτίμηση της αναγκαιότητας ή της αναλογικότητας αυτών των μέτρων, αν ένα άλλο κράτος μέλος έχει λάβει διαφορετικά μέτρα προστασίας (βλ. αποφάσεις της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, C-124/97, Läära κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-6067, σκέψεις 31, 35 και 36, και της 21ης Οκτωβρίου 1999, C-67/98, Zenatti, Συλλογή 1999, σ. I-7289, σκέψεις 29, 33 και 34).

- 15 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν, υπό το πρίσμα της απόφασης της 24ης Μαρτίου 1994, C-275/92, Schindler (Συλλογή 1994, σ. I-1039), μια ενιαία νομική εκτίμηση σε όλα τα κράτη μέλη αποτελεί απαιτούμενη προϋπόθεση προκειμένου να επιτραπεί στα εν λόγω κράτη ο κατά τη διακριτική τους ευχέρεια περιορισμός της, προστατευόμενης από τη Συνθήκη ΕΚ, παροχής ορισμένης κατηγορίας υπηρεσιών. Αν γίνει δεκτή μια τέτοια ερμηνεία της προαναφερθείσας απόφασης Schindler, δύσκολα θα μπορούσε να επιβεβαιωθεί η επίμαχη απόφαση αν δεν καταδεικνυόταν προηγουμένως η ύπαρξη ενιαίας νομικής εκτιμήσεως, σε όλα τα κράτη μέλη, ως προς τα ψυχαγωγικά παίγνια που περιλαμβάνουν προσομοιώσεις φόνων.
- 16 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι οι προαναφερθείσες δύο αποφάσεις Läära κ.λπ. και Zenatti, οι οποίες εκδόθηκαν μετά την προαναφερθείσα απόφαση Schindler, θα μπορούσαν να δώσουν την εντύπωση ότι το Δικαστήριο δεν εμμένει σταθερώς στην προϋπόθεση περί ενιαίας νομικής εκτιμήσεως προκειμένου περί περιορισμού της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Αν αυτό συμβαίνει, το κοινοτικό δίκαιο δεν εμποδίζει, κατά το αιτούν δικαστήριο, την επιβεβαίωση της επίμαχης απόφασεως. Ενόψει της θεμελιώδους σημασίας της αρχής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, τόσο στο κοινοτικό δίκαιο όσο και στο γερμανικό δίκαιο, δεν θα χωρούσε η διατύπωση περαιτέρω δισταγμών ως προς τον αναλογικό χαρακτήρα του περιοριστικού της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών εθνικού μέτρου.
- 17 Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, το Bundesverwaltungsgericht αποφάσισε να αναστείλει την εκδίκαση της υποθέσεως και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Συνάδει με τις διατάξεις της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας οι οποίες αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών και των εμπορευμάτων

η απαγόρευση, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, μιας συγκεκριμένης επιχειρηματικής δραστηριότητας —εν προκειμένω της λειτουργίας ενός ακτινοδρομίου στο οποίο διαπράττονται εικονικοί φόνοι— διότι η δραστηριότητα αυτή αντιβαίνει σε αξίες τις οποίες προστατεύει το Σύνταγμα;»

Επί του παραδεκτού του προδικαστικού ερωτήματος

- 18 Η αρμόδια για τη δημόσια ασφάλεια αρχή της Βόννης διατυπώνει επιφυλάξεις ως προς το παραδεκτό του προδικαστικού ερωτήματος και, ειδικότερα, ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής στην παρούσα διαφορά των κανόνων του κοινοτικού δικαίου περί θεμελιωδών ελευθεριών. Κατά την άποψή της, η απαγορευτική απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1994 δεν επηρέασε καμία πράξη έχουσα διασυνοριακό χαρακτήρα και, συνεπώς, δεν έχει θίξει τις θεμελιώδεις αρχές που διασφαλίζει η Συνθήκη. Επισημαίνει ότι, κατά την ημερομηνία εκδόσεως αυτής της αποφάσεως, δεν είχε ακόμα παραδοθεί η εγκατάσταση με την οποία η Pulsar επρόκειτο να προμηθεύει την Omega, καμία δε σύμβαση περί αδείας εκμεταλλεύσεως δεν υποχρέωνε τη δεύτερη να επιλέξει την εκδοχή παιγνίου που αφορούσε η απαγόρευση.
- 19 Εντούτοις, επιβάλλεται να τονιστεί ότι, δυνάμει παγίας νομολογίας, μόνο στα εθνικά δικαστήρια, στην κρίση των οποίων υποβάλλεται η διαφορά και τα οποία πρέπει να αναλαμβάνουν την ευθύνη της εκδοθησομένης αποφάσεως, εναπόκειται να εκτιμούν, ενόψει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε υποθέσεως, τόσο το αν είναι αναγκαία η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, προκειμένου να είναι σε θέση να αποφανθούν, όσο και τη λυσιτέλεια των υποβαλλομένων στο Δικαστήριο ερωτημάτων. Επομένως, όταν τα εθνικά δικαστήρια υποβάλλουν ερωτήματα που αφορούν την ερμηνεία διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο οφείλει, κατ' αρχήν, να αποφαίνεται (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2001, C-379/98, PreussenElektra, Συλλογή 2001, σ. I-2099, σκέψη 38· της 22ας Ιανουαρίου 2002, C-390/99, Canal Satélite Digital, Συλλογή 2002, σ. I-607, σκέψη 18· της 27ης Φεβρουαρίου 2003, C-373/00, Adolf Truley, Συλλογή 2003, σ. I-1931, σκέψη 21· της 22ας Μαΐου 2003, C-18/01, Korhonen κ.λπ., Συλλογή 2003, σ. I-5321, σκέψη 19, και της 29ης Απριλίου 2004, C-476/01, Kapper, Συλλογή 2004, σ. I-5205, σκέψη 24).

- 20 Εξάλλου, από την ίδια αυτή νομολογία προκύπτει ότι η άρνηση απαντήσεως σε προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε εθνικό δικαστήριο επιτρέπεται μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που ζητήθηκε δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το ζήτημα είναι καθαρά υποθετικής φύσεως ή όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που απαιτούνται προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις PreussenElektra, σκέψη 39· Canal Satélite Digital, σκέψη 19· Adolf Truley, σκέψη 22· Korhonen κ.λπ., σκέψη 20, και Kapper, σκέψη 25).
- 21 Αυτό δεν συμβαίνει εν προκειμένω. Πράγματι, μολονότι από τη δικογραφία προκύπτει ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, η Omega δεν είχε ακόμα επισήμως συνάψει συμβάσεις προμήθειας ή παροχής άδειας εκμεταλλεύσεως με την εγκατεστημένη στο Ηνωμένο Βασίλειο εταιρία, εντούτοις αρκεί η διαπίστωση ότι η εν λόγω απόφαση είναι ικανή, ως αφορώσα το μέλλον και λόγω του απαγορευτικού της περιεχομένου, να περιορίσει τη μελλοντική εξέλιξη των συμβατικών σχέσεων μεταξύ των δύο συμβαλλομένων. Επομένως, δεν προκύπτει προδήλως ότι το ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, σχετικά με την ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης που διασφαλίζουν τις αρχές της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 22 Επομένως, το προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Bundesverwaltungsgericht πρέπει να κριθεί παραδεκτό.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 23 Με το προδικαστικό του ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, αφενός, αν η απαγόρευση οικονομικής δραστηριότητας για λόγους αναγόμενους στην προστασία θεμελιωδών αξιών που διασφαλίζει το εθνικό Σύνταγμα, όπως, εν

προκειμένω, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο και, αφετέρου, αν η δυνατότητα που έχουν τα κράτη μέλη να περιορίζουν, για τέτοιους λόγους, τις θεμελιώδεις ελευθερίες που διασφαλίζει η Συνθήκη, δηλαδή την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, εξαρτάται, όπως θα μπορούσε να υποδηλώνει η προαναφερθείσα απόφαση Schindler, από την προϋπόθεση ότι ο περιορισμός αυτός στηρίζεται επί μιας ενιαίας για όλα τα κράτη μέλη νομικής αντιλήψως.

- 24 Προκαταρκτικώς, επιβάλλεται να καθοριστεί κατά πόσον ο διαπιστούμενος από το αιτούν δικαστήριο περιορισμός είναι ικανός να επηρεάσει την άσκηση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, οι οποίες διέπονται από διαφορετικές διατάξεις της Συνθήκης.
- 25 Επιβάλλεται, σχετικώς, η διαπίστωση ότι η επίμαχη απόφαση, απαγορεύοντας στην Omega να εκμεταλλεύεται το «ακτινοδρόμιό» της, με βάση τον τύπο παιγνίου που σχεδίασε η Pulsar και τον οποίο νομίμως εμπορεύεται στο Ηνωμένο Βασίλειο, ιδίως μέσω του συστήματος αδειών εκμεταλλεύσεως, επηρεάζει την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, την οποία το άρθρο 49 ΕΚ διασφαλίζει τόσο στους παρέχοντες τις υπηρεσίες όσο και στους αποδέκτες αυτών που είναι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος. Εξάλλου, καθόσον η εκμετάλλευση του υποδείγματος παιγνίου που σχεδίασε η Pulsar συνεπάγεται τη χρησιμοποίηση ειδικού εξοπλισμού, ο οποίος, επίσης διατίθεται νομίμως στο εμπόριο εντός του Ηνωμένου Βασιλείου, η επιβληθείσα στην Omega απαγόρευση είναι ικανή να την αποτρέψει από την αγορά αυτού του εξοπλισμού, θίγοντας, επομένως, την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων που διασφαλίζει το άρθρο 28 ΕΚ.
- 26 Εντούτοις, υπενθυμίζεται ότι, όταν ένα εθνικό μέτρο περιορίζει τόσο την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων όσο και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, το Δικαστήριο το εξετάζει, κατ' αρχήν, ενόψει μιας μόνον από τις δύο αυτές θεμελιώδεις ελευθερίες αν προκύπτει ότι, υπό τις συνθήκες της συγκεκριμένης περιπτώσεως, η μία από τις υπηρεσίες αυτές είναι εντελώς δευτερεύουσα σε σχέση με την άλλη και μπορεί να συνδέεται με αυτήν (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις Schindler, προαναφερθείσα, σκέψη 22· Canal Satélite Digital, προαναφερθείσα, σκέψη 31, και της 25ης Μαρτίου 2004, C-71/02, Karner, Συλλογή 2004, σ. I-3025, σκέψη 46).

- 27 Υπό τις συνθήκες της υποθέσεως της κύριας δίκης, η πτυχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών υπερισχύει εκείνης της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Πράγματι, η αρμόδια για τη δημόσια ασφάλεια αρχή της Βόννης και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ορθώς υπογράμμισαν ότι η επίμαχη απόφαση περιορίζει τις εισαγωγές εμπορευμάτων μόνον καθόσον αφορά τον ειδικώς σχεδιασμένο εξοπλισμό για την απαγορευθείσα εκδοχή του παιγνίου laser, καθώς και ότι ο περιορισμός αυτός αποτελεί αναπόφευκτη συνέπεια του περιορισμού που επιβλήθηκε στις παρεχόμενες από την Pulsar υπηρεσίες. Συνεπώς, όπως υποστήριξε και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 32 των προτάσεών της, παρέλκει να εξεταστεί αυτοτελώς η συμφωνία αυτής αποφάσεως με τις διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.
- 28 Όσον αφορά τη δικαιολόγηση του περιορισμού που επιβλήθηκε με την απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1994 στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, το άρθρο 46 ΕΚ, το οποίο έχει εν προκειμένω εφαρμογή δυνάμει του άρθρου 55 ΕΚ, επιτρέπει περιορισμούς δικαιολογούμενους για λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας ή δημοσίας υγείας. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, οι λόγοι που επικαλέστηκε η αρμόδια για τη δημόσια ασφάλεια αρχή της Βόννης προς έκδοση της απαγορευτικής αποφάσεως ρητώς αναφέρονται στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη δραστηριότητα συνιστά κίνδυνο για τη δημόσια τάξη. Παρομοίως, στον κίνδυνο για τη δημόσια τάξη αναφέρεται, επίσης, το άρθρο 14, παράγραφος 1, του ΟΒΓ ΝW, το οποίο εξουσιοδοτεί τις αρμόδιες για τη δημόσια ασφάλεια αρχές να λαμβάνουν τα απαιτούμενα προς πρόληψη αυτού του κινδύνου μέτρα.
- 29 Στην παρούσα υπόθεση δεν αμφισβητείται ότι η επίμαχη απόφαση ελήφθη ανεξαρτήτως οποιουδήποτε κριτηρίου σχετικού με την ιθαγένεια των παρεχόντων ή των αποδεκτών των υπό περιορισμό υπηρεσιών. Εν πάση περιπτώσει, δεδομένου ότι τα μέτρα διασφαλίσεως της δημοσίας τάξεως συνιστούν εξαίρεση από την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, την οποία προβλέπει το άρθρο 46 ΕΚ, παρέλκει να εξεταστεί αν τα μέτρα αυτά εφαρμόζονται αδιακρίτως επί των ημεδαπών παρεχόντων υπηρεσίες και επί των εγκατεστημένων σε άλλα κράτη μέλη.
- 30 Εντούτοις, η δυνατότητα των κρατών μελών να επικαλούνται μια προβλεπόμενη από τη Συνθήκη εξαίρεση δεν κωλύει τον δικαστικό έλεγχο των μέτρων εφαρμογής αυτής της εξαίρεσεως (βλ. απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 1974, 41/74, Van Duyn,

Συλλογή τόμος 1974, σ. 537, σκέψη 7). Επιπροσθέτως, η έννοια της «δημοσίας τάξεως» στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου και, ιδίως, ως λόγος δικαιολογήσεως εξαιρέσεως από τη θεμελιώδη ελευθερία της παροχής υπηρεσιών πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς, ώστε το περιεχόμενό της να μη μπορεί να καθορίζεται μονομερώς από κάθε κράτος μέλος, χωρίς τον έλεγχο των οργάνων της Κοινότητας (βλ., κατ' αναλογία προς την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, αποφάσεις Van Duyn, προαναφερθείσα, σκέψη 18, και της 27ης Οκτωβρίου 1977, 30/77, Bouchereau, Συλλογή τόμος 1977, σ. 617, σκέψη 33). Κατά συνέπεια, η δημόσια τάξη μπορεί να προβληθεί μόνο σε περίπτωση πραγματικής και αρκούντως σοβαρής απειλής, θίγουσας θεμελιώδεις συμφέρον της κοινωνίας (βλ. απόφαση της 14ης Μαρτίου 2000, C-54/99, Église de scientologie, Συλλογή 2000, σ. I-1335, σκέψη 17).

- 31 Πάντως, οι ειδικές συνθήκες που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την προσφυγή στην έννοια της δημοσίας τάξεως μπορούν να ποικίλλουν ανάλογα με τη χώρα και τη χρονική περίοδο. Προς τούτο, πρέπει σχετικά να αναγνωριστεί στις αρμόδιες εθνικές αρχές περιθώριο εκτιμήσεως, μέσα στα όρια που θέτει η Συνθήκη (προαναφερθείσες αποφάσεις Van Duyn, σκέψη 18, και Bouchereau, σκέψη 34).
- 32 Στην υπόθεση της κύριας δίκης οι αρμόδιες αρχές έκριναν ότι η δραστηριότητα την οποία αφορά η απαγορευτική απόφαση συνιστά απειλή για τη δημόσια τάξη επειδή, κατά την κρατούσα στην κοινή γνώμη αντίληψη, η εμπορική εκμετάλλευση ψυχαγωγικών παιγνίων που περιλαμβάνουν προσομοίωση φόνων προσβάλλει μία από τις θεμελιώδεις αρχές του εθνικού συντάγματος, συγκεκριμένα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Κατά το Bundesverwaltungsgericht, τα επιληφθέντα εθνικά δικαστήρια συμφώνησαν και επιβεβαίωσαν την αντίληψη τη σχετική με τις απαιτήσεις προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας επί της οποίας στηρίζεται η επίμαχη απόφαση, κατά συνέπεια δε η αντίληψη αυτή πρέπει να θεωρηθεί ως σύμφωνη προς τις επιταγές του γερμανικού Θεμελιώδους Νόμου.
- 33 Επιβάλλεται σχετικώς η υπόμνηση ότι, κατά πάγια νομολογία, τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου, την τήρηση των οποίων διασφαλίζει το Δικαστήριο, και, συναφώς, το Δικαστήριο εμπνέεται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και από τα

στοιχεία που παρέχουν οι διεθνείς πράξεις περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, για τις οποίες έχουν συνεργαστεί ή στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών ενέχει συναφώς ιδιαίτερη σημασία (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 1991, C-260/89, ERT, Συλλογή 1991, σ. I-2925, σκέψη 41· της 6ης Μαρτίου 2001, C-274/99 P, Connolly κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-1611, σκέψη 37· της 22ας Οκτωβρίου 2002, C-94/00, Roquette Frères, Συλλογή 2002, σ. 2002, σ. I-9011, σκέψη 25, και της 12ης Ιουνίου 2003, C-112/00, Schmidberger, Συλλογή 2003, σ. I-5659, σκέψη 71).

- 34 Όπως υπογράμμισε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 82 έως 91 των προτάσεών της, αναμφισβητήτως η κοινοτική έννομη τάξη αποβλέπει στη διασφάλιση της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ως γενικής αρχής του δικαίου. Συναφώς, δεν χωρεί αμφιβολία ότι ο σκοπός της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο, χωρίς να έχει σχετικώς σημασία το ότι στη Γερμανία η αρχή της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απολαύει ειδικού καθεστώτος, ως αυτοτελές θεμελιώδες δικαίωμα.
- 35 Δεδομένου ότι ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεσμεύει τόσο την Κοινότητα όσο και τα κράτη μέλη της, η προστασία των εν λόγω δικαιωμάτων αποτελεί θεμιτό συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει περιορισμό των υποχρεώσεων που επιβάλλονται από το κοινοτικό δίκαιο, ακόμη και δυνάμει μιας θεμελιώδους ελευθερίας την οποία εγγυάται η Συνθήκη, όπως η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (βλ., όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, την προαναφερθείσα απόφαση Schmidberger, σκέψη 74).
- 36 Εντούτοις, πρέπει να τονιστεί ότι μέτρα περιοριστικά της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεν μπορούν να δικαιολογηθούν για λόγους δημοσίας τάξεως παρά μόνον εφόσον είναι αναγκαία για την προστασία των συμφερόντων που αποσκοπούν να διασφαλίσουν και μόνο στο μέτρο που οι σκοποί αυτοί δεν μπορούν να επιτευχθούν με λιγότερο περιοριστικά μέτρα (βλ., όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, την προαναφερθείσα απόφαση *Église de scientologie*, σκέψη 18).

- 37 Δεν απαιτείται, σχετικώς, το περιοριστικό μέτρο που επέβαλαν οι αρχές κράτους μέλους να ανταποκρίνεται σε μια αντίληψη την οποία να συμμερίζονται όλα τα κράτη μέλη, όσον αφορά τον τρόπο προστασίας του θεμελιώδους δικαιώματος ή του συγκεκριμένου θεμιτού συμφέροντος. Καίτοι στη σκέψη 60 της προαναφερθείσας αποφάσεως Schindler, το Δικαστήριο αναφέρθηκε σε λόγους ηθικής, θρησκευτικής ή πολιτιστικής τάξεως που υποχρεώνουν όλα τα κράτη μέλη να επιβάλουν περιορισμούς στη διοργάνωση λαχειοφόρων αγορών και άλλων παιγνίων επί χρήμασι, εντούτοις, αναφερόμενο στη γενική αυτή αντίληψη, δεν είχε την πρόθεση να διατυπώσει γενικό κριτήριο εκτιμήσεως της αναλογικότητας οποιουδήποτε εθνικού μέτρου περιορίζει την άσκηση μιας οικονομικής δραστηριότητας.
- 38 Αντιθέτως, όπως προκύπτει από παγιωθείσα και μεταγενέστερη της προαναφερθείσας αποφάσεως Schindler νομολογία, η αναγκαιότητα και η αναλογικότητα των διατάξεων που έχουν θεσπιστεί σχετικώς δεν αποκλείεται από το γεγονός και μόνον ότι ένα κράτος μέλος επέλεξε σύστημα προστασίας διαφορετικό από εκείνο που υιοθέτησε ένα άλλο κράτος μέλος (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις Läära κ.λπ., προαναφερθείσα, σκέψη 36· Zenatti, προαναφερθείσα, σκέψη 34, και της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-6/01, Anomar κ.λπ., Συλλογή 2003, σ. I-8621, σκέψη 80).
- 39 Εν προκειμένω, επιβάλλεται να τονιστεί, αφενός, ότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, η απαγόρευση της εμπορικής εκμεταλλεύσεως ψυχαγωγικών παιγνίων που περιλαμβάνουν προσομοίωση πράξεων βίας κατά ανθρώπων, ιδίως την προσομοίωση φόνων, ανταποκρίνεται στο επίπεδο προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που διασφαλίζει το εθνικό σύνταγμα στην επικράτεια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Αφετέρου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, απαγορεύοντας μόνο την εκδοχή του παιγνίου Laser που έχει ως αντικείμενο την πραγματοποίηση βολών κατά ανθρωπίνων στόχων και, επομένως, την πραγματοποίηση «εικονικών φόνων στο πλαίσιο παιγνίου», η επίμαχη απόφαση δεν βαίνει πέραν εκείνου που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τις εθνικές αρχές σκοπού.
- 40 Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, η απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1994 δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μέτρο το οποίο προσβάλλει αδικαιολόγητα την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

- 41 Ενόψει των ανωτέρω σκέψεων, επιβάλλεται στο υποβληθέν ερώτημα να δοθεί η απάντηση ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν αποκλείει την απαγόρευση οικονομικής δραστηριότητας συνιστάμενης στην εμπορική εκμετάλλευση εικονικών φόνων στο πλαίσιο παιγνίου η οποία επιβλήθηκε με εθνικό μέτρο απαγορεύσεως ληφθέν για λόγους προστασίας της δημόσιας τάξεως, επειδή η δραστηριότητα αυτή θίγει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 42 Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει, ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης, τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ανωτέρω δύο διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα), αποφαινεται:

Το κοινοτικό δίκαιο δεν αποκλείει την απαγόρευση οικονομικής δραστηριότητας συνιστάμενης στην εμπορική εκμετάλλευση εικονικών φόνων στο πλαίσιο παιγνίου η οποία επιβλήθηκε με εθνικό μέτρο απαγορεύσεως ληφθέν για λόγους προστασίας της δημόσιας τάξεως, επειδή η δραστηριότητα αυτή θίγει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

(υπογραφές)